

УДК: 378.14:004.01

DOI: 10.31499/2307-4906.1.2019.167975

ПЕДАГОГІЧНА СИСТЕМА ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ОФІЦЕРІВ РАКЕТНО-АРТИЛЕРІЙСЬКОГО ОЗБРОЄННЯ

Маслій Олег, кандидат педагогічних наук, старший науковий співробітник, заступник начальника академії з навчальної роботи, Військова академія (м. Одеса).

ORCID: 0000-0003-2809-2763

E-mail: mon2369@ukr.net

Метою дослідження є розробка педагогічної системи професійної підготовки майбутніх офіцерів ракетно-артилерійського озброєння в освітньому середовищі військового закладу вищої освіти. Встановлено, що педагогічна система підготовки майбутніх офіцерів ракетно-артилерійського озброєння це ідеальна конструкція, що представляє собою цілеспрямовану педагогічну взаємодію суб'єктів освітнього процесу військового закладу вищої освіти, за допомогою якого можна її (систему) вивчати, відтворювати, а також керувати її функціонуванням і розвитком.

Для окреслення реальних можливостей педагогічної системи професійної підготовки майбутніх офіцерів ракетно-артилерійського озброєння застосовано комплекс методів: теоретичні – загальнонаукові (для обґрунтування вихідних теоретичних позицій), конкретно-наукові: структурний (для виокремлення й окреслення особливостей підготовки курсантів) і проблематематичний (для виокремлення реальних та перспективних можливостей).

Ключові слова: педагогічна система, професійна підготовка, майбутні офіцери, ракетно-артилерійське озброєння, освітнє середовище, військовий заклад вищої освіти, суб'єкти, розвиток.

PEDAGOGICAL SYSTEM OF PROFESSIONAL TRAINING THE ARTILLERY AND MISSILE OFFICERS

Maslii Oleh, PhD in Pedagogics, Senior Researcher, Deputy Head of the Academy in Teaching Work, Odesa Military Academy.

ORCID: 0000-0003-2809-2763

E-mail: mon2369@ukr.net

The aim of the study is to develop a pedagogical system of professional training of intending artillery and missile officers in educational framework of a military institution of higher education. The training of intending artillery and missile officers is defined as the process of forming cadets' readiness for professional activities, that should be substantiated by the principles of the systems approach. The main stages of pedagogical modeling are revealed which were used during projecting a pedagogical system of training the intending artillery and missile officers: the first stage is connected with studying the content of the modeled pedagogical phenomenon or object, revealing the patterns of its functioning and development, determining the crucial components; the second stage consists in determining the tasks of modeling; the third stage includes the creation of the model and pedagogical system; the fourth stage performs validation of the pedagogical system. Analyzing the main stages of pedagogical modeling, the pedagogical system of training the intending artillery and missile officers is considered as a perfect construction that represents a goal-oriented pedagogical interrelation in the subjects of the educational

process at a military institution of higher education, with the help of which it (system) can be studied, reconstructed, as well as controlling its functioning and development.

The complement of the pedagogical system is a structural-functional model which combines the following: structural aspect (it reflects the components and connections in the educational process that are formed for cadets' educational and professional activities) and functional aspect (it allows to foresee the behavior of the pedagogical system for training the intending artillery and missile officers under the real conditions of the educational process). The structural-functional model of the pedagogical system of training the intending artillery and missile officers is the architectonics of the interrelated target unit, theoretical and methodological unit, motivational and stimulating unit, resource-supporting unit, instrumental and methodical unit, action-semantic unit, procedural and diagnostic-effective unit.

To determine real opportunities of the pedagogical system of professional training the intending artillery and missile officers, the following complex of methods is applied: theoretical and basic scientific methods (for justifying the initial theoretical positions), specific scientific methods: structural (for revealing and characterizing the peculiarities of cadets' training) and case studies method (for identifying real and promising opportunities).

Keywords: *pedagogical system, professional training, intending officers, missile and artillery armament, educational framework, military institution of higher education, subjects, development.*

Професійна підготовка майбутніх офіцерів ракетно-артилерійського озброєння вимагає переосмислення змістового наповнення освітнього процесу військових закладів вищої освіти (ВЗВО) відповідно з новими вимогами, що ставляться до рівня навченості військовослужбовців і злагодженості органів військового управління (штабів) з метою забезпечення їх боєздатного стану та готовності до виконання завдань за призначенням з урахуванням бойового досвіду, набутого у ході проведення АТО, та імовірного розвитку оперативної обстановки [1].

Характер сучасних воєнних загроз, зміни способів ведення бойових дій, що яскраво видно на прикладі операції об'єднаних сил (ООС), створюють нові виклики перед ракетними військами і артилерією, вимагають проведення їх глибокої модернізації та оновлення. З огляду на це, заявлений курс на відновлення боєздатності Збройних Сил вимагає докорінних змін у ракетних військах та артилерії задля підвищення ефективності вогневого ураження противника. При цьому ситуація загострюється наявним станом озброєння та військової техніки, невідповідністю мобілізаційних ресурсів (особливо для призначення на посади, які визначають боєздатність підрозділів ракетних і артилерійських частин) [2, с. 12–13]. Тому система професійної підготовки майбутніх офіцерів ракетно-артилерійського озброєння має стати фундаментом для цього.

Проблеми підготовки військових фахівців досить широко висвітлено в психолого-педагогічних дослідженнях сучасних науковців з питань удосконалення професійної підготовки курсантів (В. Бачевський, С. Будник, П. Дзюба, Н. Генералова, А. Комишан, Я. Корнійчук, Г. Марченко, В. Шняк, В. Ягупов та ін.); цілісності педагогічного процесу (С. Каплун, С. Кубіцький, А. Протасов, Е. Сарафанюк); теорії психолого-педагогічної підготовки (Л. Боровик; С. Філіппов); положень інтенсифікації освітнього процесу (О. Євсюков, М. Нецадим, В. Савін, А. Протасов, В. Ягупов). Низку наукових праць присвячено: обґрунтуванню компетентнісного підходу (В. Бедь, М. Головань, О. Овчарук, О. Пометун, Л. Романишина, М. Степко, С. Шишов); особливостям формування військової компетентності офіцерів (Л. Боровик, О. Губарева, Г. Марченко) та ін.

Однак, серед розглянутих праць дослідників недостатньо робіт присвячених питанням підготовки майбутніх офіцерів ракетно-артилерійського озброєння до службової діяльності в умовах гібридної війни та збройного конфлікту в східному регіоні України. Усе це доводить актуальність розроблення системи професійної підготовки інженерів-педагогів комп'ютерного профілю.

Метою дослідження є розробка педагогічної системи професійної підготовки майбутніх офіцерів ракетно-артилерійського озброєння в освітньому середовищі військового закладу вищої освіти (ВЗВО), яка поєднує сукупність компонентів цілісного освітнього процесу – від цілей до результату, і орієнтована на особистість військового фахівця, який володіє високим рівнем майстерності.

Педагогічна система професійної підготовки майбутніх офіцерів ракетно-артилерійського озброєння повинна бути спрямована на ефективну взаємодію з військовими закладами вищої освіти. Така обставина передбачає оволодіння курсантами військово-професійними компетенціями і самовдосконалення освіти протягом військової служби. Однак, педагогічні системи професійної освіти потребують спрямованої військової педагогічної науки, яка пропонує якісне формування і розвиток особистості курсантів, застосування педагогічних та інноваційних технологій навчання і виховання, формування в майбутніх офіцерів необхідних соціокультурних і військово-професійних компетенцій, забезпечення якості вищої професійної освіти у військових ЗВО. Першочергове значення при цьому має забезпечення якості професійної освіти в процесі всієї офіцерської служби.

Оновлена й інноваційна педагогічна теорія і практика професійної підготовки майбутніх офіцерів ракетно-артилерійського озброєння повинна безперерійно функціонувати в єдиній педагогічній системі військової вищої освіти. Результатом теоретичної рефлексії є її педагогічні закономірності, протиріччя і принципи, творча реалізація яких сприятиме підвищенню якості навчання і виховання курсантів військових ЗВО. Ці положення обов'язкові для кожного військового закладу вищої освіти.

Педагогічна система професійної підготовки майбутніх офіцерів ракетно-артилерійського озброєння визначає якісну підготовку військових фахівців, що є важливим інструментом ВЗВО формування кадрового потенціалу Сухопутних військ Збройних Сил України. Офіцерський корпус становить кістяк армії та є її кадровою основою. У нормативно-правовій базі Міністерства оборони України [3; 4] наголошується, що високий професіоналізм військових фахівців визначає готовність і здатність Збройних Сил України виконати покладені на них завдання щодо забезпечення оборони і безпеки держави. У зв'язку з цим, підвищення ефективності професійної підготовки майбутніх офіцерів ракетно-артилерійського озброєння визначається у Воєнній доктрині України як удосконалення системи забезпечення воєнної безпеки, яка б гарантувала надійний захист держави від зовнішніх і внутрішніх загроз, гідне сприйняття України на міжнародному рівні та відповідає критеріям членства України в ЄС і НАТО [5].

Досвід, накопичений за період існування і застосування Збройних Сил України в бойових діях, узагальнено у вигляді військової теорії, що являє собою систему знань про закономірності збройної боротьби, базується на принципах створення і розбудови української армії, її підготовки і застосування в мирний і воєнний час. З огляду на це,

Україна повинна здійснити стратегічний перегляд концепції оборони з урахуванням досвіду подолання поточної кризи, запровадження нових методів керівництва обороною, які ґрунтуються на євроатлантичному досвіді та відповідають єдиному критерію – високій ефективності за прийнятних витрат [5]. Тому військова теорія повинна складатися з основних елементів, в основу яких, крім загальної теорії, входять теорії військового мистецтва, озброєння, управління, забезпечення бойових дій, історії, а також теорії навчання і виховання особового складу, що є фундаментальною базою експериментальної педагогічної системи підготовки майбутніх офіцерів ракетно-артилерійського озброєння.

Підготовку майбутніх офіцерів ракетно-артилерійського озброєння в освітньому процесі військового ЗВО визначили як процес формування готовності курсантів до професійної діяльності, що повинен бути обґрунтований з позицій системного підходу. Застосування даного методологічного підходу дає змогу розглядати кожен компонент педагогічної системи підготовки майбутніх офіцерів ракетно-артилерійського озброєння «не як самостійне і незалежне утворення, а як елемент, чиї залишкові ступені свободи підпорядковані загальному задуму функціонування системи, спрямованому на отримання прогнозованого результату» [6, с. 243]. Наукові доробки низки вчених (Д. Чернілевський, І. Малафійк, Ю. Бех, А. Слепцов та ін.), спрямовані на обґрунтування системного підходу актуалізують його положення, що важливі для вирішення завдань представленого дослідження.

Розглянемо їх детальніше. Системний підхід спрямований на вивчення цілісного об'єкта, тобто його системних характеристик. Розглядаючи професійну підготовку майбутніх офіцерів ракетно-артилерійського озброєння з позиції цілеспрямованого формування у курсантів готовності до службової діяльності, яку раніше визначили, як одну з професійних компетенцій військових фахівців, скористаємось принципом множинності, згідно з яким кожен новий погляд на досліджуване явище утворює нову систему. Обраним аспектом вивчення процесу професійної підготовки майбутніх офіцерів ракетно-артилерійського озброєння, як системи, є цілеспрямована педагогічна взаємодія суб'єктів освітнього процесу, а також дії командного складу і науково-педагогічних працівників військового ЗВО, спрямовані на організацію навчально-професійної діяльності.

Педагогічна система підготовки майбутніх офіцерів ракетно-артилерійського озброєння повинна ефективно взаємодіяти в освітньому середовищі військових закладів вищої освіти. Тому в теорії і практиці вищої військової освіти педагогічна система підготовки таких фахівців повинна знайти застосування. Дана обставина передбачає оволодіння курсантами військово-професійними компетенціями і самовдосконалення своєї освіти протягом військової служби. Зазначимо, що педагогічні системи професійної підготовки військових фахівців повинні опиратися на цілеспрямовану військову педагогічну науку, яка передбачає якісне формування і розвиток особистості курсантів, застосування педагогічних та інноваційних технологій навчання і виховання, формування в майбутніх офіцерів необхідних соціокультурних і військово-професійних компетенцій, забезпечення якості вищої професійної освіти у військових ЗВО.

Оновлена та інноваційна педагогічна теорія і практика професійної підготовки майбутніх офіцерів ракетно-артилерійського озброєння повинна безперервно

функціонувати в єдиній педагогічній системі ВЗВО. Результатом теоретичної рефлексії є її педагогічні закономірності, протиріччя і принципи, творча реалізація яких сприятиме підвищенню якості навчання і виховання курсантів. Ці положення є обов'язковими для всіх військових закладів вищої освіти.

Методологію системного дослідження педагогічних об'єктів і явищ розкриває метод моделювання, який полягає в створенні спрощеного заміника досліджуваного об'єкта, що відображає найбільш істотні компоненти і зв'язки, необхідні для вивчення об'єкта, його відтворення в педагогічній практиці тощо.

Створення моделі педагогічної системи підготовки майбутніх офіцерів ракетно-артилерійського озброєння повинно базуватися на реалізації таких функцій:

- дескриптивної, виконання якої пов'язане з логічним поясненням функцій педагогічної системи до навчально-професійної діяльності та її реалізація в освітній процесі військового закладу вищої освіти;
- прогностичної, яка пов'язана з представленням педагогічної взаємодії в освітньому процесі військового ЗВО;
- нормативної, що регламентує нормативно-правову базу в педагогічних, організаційних і управлінських діях та ін.

Сучасні підходи до використання методу моделювання в психолого-педагогічних дослідженнях розробляються Є. Лодатко [7], Р. Серветником [8], В. Шейко, Н. Кушнарєнко [9] та ін. Моделювання в їхніх роботах розглядається як метод, що дозволяє інтегрувати теоретичні та емпіричні методи педагогічної науки, поєднувати експеримент і побудову формальних конструкцій.

Аналіз наукових досліджень зазначених вище науковців дав підстави виділити основні етапи педагогічного моделювання, які будуть використані під час проектування педагогічної системи підготовки майбутніх офіцерів ракетно-артилерійського озброєння.

Перший етап пов'язаний з вивченням сутності модельованого педагогічного явища чи об'єкта, виявленням закономірностей його функціонування та розвитку, визначенням життєвоважливих складових. У цьому сенсі проведена раніше дослідницька робота є підґрунтям моделювання педагогічної системи підготовки майбутніх офіцерів ракетно-артилерійського озброєння в освітньому процесі військового закладу вищої освіти.

Другий етап педагогічного моделювання полягає у визначенні завдань моделювання. Власне на основі конкретизації завдань здійснюється вибір модельованих властивостей реального педагогічного явища чи об'єкта. Зважаючи на зазначене (в контексті дослідження) буде створено модель педагогічної системи підготовки майбутніх офіцерів ракетно-артилерійського озброєння, яка базується на теоретичних положеннях дослідження, на основі якої в реальній педагогічній практиці відбуватиметься організований освітній процес навчально-професійної діяльності та контроль результатів професійної підготовки майбутніх офіцерів.

Третій етап передбачає безпосереднє створення моделі і педагогічної системи підготовки майбутніх офіцерів ракетно-артилерійського озброєння, використання якої допоможе покращити навчально-професійну діяльність курсантів та інтенсифікувати освітній процес військового ЗВО.

Четвертий етап педагогічного моделювання полягає в перевірці валідності

педагогічної системи підготовки майбутніх офіцерів ракетно-артилерійського озброєння в дослідно-експериментальній роботі (п'ятий розділ роботи).

Аналізуючи основні етапи педагогічного моделювання дамо визначення педагогічної системи підготовки майбутніх офіцерів ракетно-артилерійського озброєння. В контексті даного дослідження – це ідеальна конструкція, що представляє собою опис (словесно-логічний і графічний) цілеспрямованої педагогічної взаємодії суб'єктів освітнього процесу військового закладу вищої освіти, за допомогою якого можна її (систему) вивчати, відтворювати, а також керувати її функціонуванням і розвитком. Тому доповненням педагогічної системи підготовки майбутніх офіцерів ракетно-артилерійського озброєння найбільшою мірою підходить структурно-функціональна модель, в якій поєднані:

- структурний аспект – відображає компоненти і зв'язки освітнього процесу, що сформовані для навчально-професійної діяльності курсантів;
- функціональний аспект – дозволяє спрогнозувати поведінку педагогічної системи підготовки майбутніх офіцерів ракетно-артилерійського озброєння в реальних умовах освітнього процесу ВЗВО.

Структурно-функціональна модель педагогічної системи підготовки майбутніх офіцерів ракетно-артилерійського озброєння являє архітектуру взаємопов'язаних блоків: цільового, теоретико-методологічного, мотиваційно-стимульовального, ресурсно-забезпечувального, інструментально-методичного, діяльнісно-змістового, процесуального і діагностико-результативного.

Цільовий блок моделі сформовано таким чином, щоб забезпечити функцію індивідуального цілепокладання та індивідуального прогнозування професійного розвитку курсантів, встановити роль особистості для досягнення індивідуальних цілей, а також створити умови формування готовності майбутніх офіцерів ракетно-артилерійського озброєння до професійної діяльності. Включення в структурно-функціональну модель цільового блоку визначається системоутворювальним значенням мети у педагогічній системі.

Теоретико-методологічний блок становить концептуальну основу педагогічної системи професійної підготовки майбутніх офіцерів ракетно-артилерійського озброєння. Він базується на інтеграції загальнонаукових (системності, інтегративності, фундаментальності, прогностичності, неперервності, внутрішньопредметної і міждисциплінарної цілісності, науковості, послідовності в навчанні, міцності засвоєння) і специфічних (взаємодії з іншими видами підготовки у військових ЗВО, формування психологічної готовності до виконання професійних завдань, завершеності військово-професійної підготовки) принципів і методологічних підходів (компетентнісного, особистісного, діяльнісного, системного, інтегративний, технологічного і синергетичного), що визначають наукові орієнтири реалізації теоретико-практичних аспектів структурно-функціональної моделі системи професійної підготовки майбутніх офіцерів ракетно-артилерійського озброєння.

Накопичений в педагогічній науці і практиці досвід інновацій розкриває значення мотивації у навчально-професійній діяльності майбутніх офіцерів ракетно-артилерійського озброєння. У зв'язку з цим, в структурно-функціональній моделі виділено *мотиваційно-стимульовальний блок*, через який реалізуються функції мотивації та стимулювання основних суб'єктів освітнього процесу ВЗВО – курсантів і

науково-педагогічних працівників.

Функцію всебічного ресурсного забезпечення професійної підготовки майбутніх офіцерів ракетно-артилерійського озброєння виконують елементи *ресурсно-забезпечувального блоку* структурно-функціональної моделі педагогічної системи. Він (ресурсний підхід) у контексті дослідження встановлює облік, накопичення та використання ресурсів, необхідних для професійної підготовки майбутніх офіцерів ракетно-артилерійського озброєння.

Формування готовності курсантів до професійної діяльності потребує від науково-педагогічних працівників військового ЗВО об'ємної методичної роботи. У зв'язку з цим, в структурно-функціональну модель педагогічної системи підготовки майбутніх офіцерів ракетно-артилерійського озброєння включено *інструментально-методичний блок*, який об'єднує методичні напрацювання в області методів і засобів освітньо-професійної програми.

Одним із ключових блоків структурно-функціональної моделі педагогічної системи підготовки майбутніх офіцерів ракетно-артилерійського озброєння є *діяльнісно-змістовий*, що пов'язаний внутрісистемними зв'язками з усіма іншими блоками, визначаючи їх функції та зміст. Таким чином, діяльнісно-змістовий блок структурно-функціональної моделі педагогічної системи підготовки майбутніх офіцерів ракетно-артилерійського озброєння за своєю суттю представляє сукупність організаційних структур і механізмів, змістове наповнення навчальних дисциплін, педагогічний супровід освітнього процесу.

Формування готовності майбутніх офіцерів ракетно-артилерійського озброєння до професійної діяльності в освітньому середовищі військового закладу вищої освіти є закономірним і цілеспрямованим процесом зміни їх якостей і станів, особистісних утворень в результаті педагогічної взаємодії курсантів і науково-педагогічних працівників. Даний процес повинен бути планомірним, тому виділяємо його етапи (мотивації, орієнтування, навчання, супроводу, самостійності), які відрізняються рівнем самостійності курсантів і характером педагогічної взаємодії. Логіку процесу формування готовності майбутніх офіцерів ракетно-артилерійського озброєння до професійної діяльності відображає *процесуальний блок* структурно-функціональної моделі.

Завершальним блоком структурно-функціональної моделі педагогічної системи професійної підготовки майбутніх офіцерів ракетно-артилерійського озброєння є *діагностико-результативний блок*, який забезпечує доцільність і своєчасність планування, організації, контролю та корекції освітнього процесу.

Професійну підготовку майбутніх офіцерів ракетно-артилерійського озброєння представлено як педагогічну систему, сутність якої полягає в тому, що відносно самостійні її блоки розглядаються не ізольовано, а у взаємозв'язку.

Спроековано педагогічну систему підготовки майбутніх офіцерів ракетно-артилерійського озброєння, що визначає якісну підготовку військових фахівців, є цілісним утворенням і важливим інструментом формування кадрового потенціалу Сухопутних військ Збройних Сил України. Тому формування готовності курсантів до професійної діяльності розглядається з позиції системного підходу як цілеспрямована педагогічна взаємодія суб'єктів освітнього процесу військових закладів вищої освіти.

Доповненням авторської педагогічної системи є структурно-функціональна

модель в якій поєднано структурний і функціональний аспекти, що представляє архітектуру цільового, мотиваційно-стимулювального, інструментально-методичного, ресурсно-забезпечувального, діяльнісно-змістового, процесуального і діагностико-результативного взаємопов'язаних блоків, що в сукупності представляють цілісне новоутворення.

Перспективами подальших розвідок є розробка діючих механізмів реалізації педагогічної системи професійної підготовки майбутніх офіцерів ракетно-артилерійського озброєння у ВЗВО.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Концепція підготовки Збройних Сил України: затв. Наказом Міністерства оборони України та Генерального штабу Збройних Сил України від 22.02.2016 р. № 95. URL: <https://www.ukrmilitary.com/2016/02/concept-of-the-armed-forces-of-ukraine.html> (дата звернення: 19.04.2019).
2. Сивак О. І. Вступне слово ТВО начальника Академії сухопутних військ імені гетьмана Петра Сагайдачного. *Перспективи розвитку ракетних військ і артилерії Сухопутних військ*: матеріали наук.-техніч. конф. (Львів, 5–6 листопада 2014 р.). Львів: АСВ, 2014. 222 с.
3. Про Збройні сили України: Закон України від 06.12.1991 р. № 1934-XII. Дата оновлення: 12.04.2019. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1934-12> (дата звернення: 19.04.2019).
4. Про оборону України: Закон України від 06.12.1991 р. № 1932-XII. Дата оновлення: 12.04.2019. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1932-12> (дата звернення: 19.04.2019).
5. Военна доктрина України від 2 вересня 2015 р. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/5552015-19443> (дата звернення: 18.04.2019).
6. Анохин П. К. Философские аспекты теории функциональной системы. Москва: Наука, 1978. 399 с.
7. Лодатко Є. О. Моделювання педагогічних систем і процесів. Слов'янськ: СДПУ, 2010. 148 с.
8. Серветник Р. М. Педагогічне моделювання як проблема. *Військова освіта: збірник наукових праць*. Київ: Науково-методичний центр військової освіти МО України, 2004. № 1(13). С. 12–19.
9. Про затвердження та введення в дію Методичних рекомендацій щодо розроблення стандартів вищої освіти: Наказ МОН № 600 від 01.06.16 р. URL: https://osvita.ua/legislation/Vishya_osvita/51506/#soc2 (дата звернення: 18.04.2019).

REFERENCES

1. Konceptsiya pidgotovky Zbrojnyx Syl Ukrayiny: zatv. nakazom Ministerstva oborony Ukrayiny ta Generalnogo shtabu Zbrojnyx Syl Ukrayiny vid 22.02.2016 r. № 95. URL: <https://www.ukrmilitary.com/2016/02/concept-of-the-armed-forces-of-ukraine.html> [in Ukrainian].
2. Syvak, O. I. (2014). Vstupne slovo TVO nachalnyka Akademiyi suxoputnyx vijsk imeni getmana Petra Sagajdachnoho. *Perspektyvy rozvytku raketnyx vijsk i artyleriyi Suxoputnyx vijsk*: materialy naukovotekhnichnoyi konferenciyi (Lviv, 5–6 lystopada 2014 r.). Lviv: ASV, 222 [in Ukrainian].
3. Pro Zbrojni syly Ukrayiny: Zakon Ukrayiny vid 06.12.1991 r. № 1934-XII. Data onovlennia: 12.04.2019. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1934-12> [in Ukrainian].
4. Pro oboronu Ukrayiny: Zakon Ukrayiny vid 06.12.1991 r. № 1932-XII. Data onovlennia: 12.04.2019. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1932-12> [in Ukrainian].
5. Voyenna doktryna Ukrayiny vid 2 veresnya 2015 r. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/5552015-19443> [in Ukrainian].
6. Anoxyn, P. K. (1978). Fylosofskye aspekty teoryy funkcyonalnoj systemy. Moskva: Nauka [in Russian].
7. Lodatko, Ye. O. (2010). Modelyuvannya pedagogichnyx system i procesiv. Slovyansk: SDPU [in Ukrainian].
8. Servetnyk, P. M. (2004). Pedagogichne modelyuvannya yak problema. *Vijskova osvita: zbirnyk naukovyx prac. 1, 12–19* [in Ukrainian].
9. Pro zatverdzhennya ta vvedennya v diyu Metodychnyx rekomendacij shhodo rozroblennya standartiv vyshhoyi osvity. Nakaz MON № 600 vid 01.06.16 r. URL: https://osvita.ua/legislation/Vishya_osvita/51506/#soc2 [in Ukrainian].